

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

Εισαγωγή στην ιστορία της νοσηλευτικής
Απαρχές της νοσηλευτικής – Πρωτόγονοι και Αρχαίοι λαοί

Εισαγωγικά στην Ιστορία της Θεραπευτικής και Νοσηλευτικής

Η Ιατρική, η Θεραπευτική και η Νοσηλευτική άρχισαν ως μια προσπάθεια του ανθρώπου να ανακουφίσει τον πόνο και να φροντίσει τον ασθενή. Η θεραπευτική αρχικά εξέφραζε την επέκταση της φροντίδας της μάνας προς τα παιδιά, για να περιλάβει στη συνέχεια τη φροντίδα όχι μόνο του ασθενούς, του ηλικιωμένου, του αναπήρου, αλλά και ευρύτερα την προαγωγή της υγείας.

Μέσα από τη μελέτη της ιστορίας της υγείας, διαπιστώνεται η συνέχεια της διαχρονικής εξέλιξής της στο πέρασμα του χρόνου.

Και για την καλύτερη μελέτη και κατανόησή της θα τη διακρίνουμε στις ακόλουθες ιστορικές περιόδους:

- Εισαγωγή στην Ιστορία της Θεραπευτικής - "Απαρχές" της Νοσηλευτικής - Πρωτόγονοι λαοί - Η Νοσηλευτική στους αρχαίους λαούς (Κίνα, Περσία, Ινδίες, Μεσοποταμία, Ιουδαία, Αίγυπτος, Προκολομβιανοί)
- Η Θεραπευτική στην Αρχαία Ελλάδα (Κρήτη, Ομηρικά Έπη, Ασκληπιεία, Ιπποκρατική θεραπευτική)
- Η Θεραπευτική στην Ελληνιστική εποχή
- Η νοσηλευτική, θεραπευτική στο Βυζάντιο
- Η νοσηλευτική, θεραπευτική στη Δύση (Μεσαίωνας, Αναγέννηση, Διαφωτισμός)
- Μοναστική και Λαϊκή θεραπευτική
- Η νοσηλευτική, θεραπευτική στους Άραβες
- Η Νοσηλευτική στο Νέο κόσμο
- Η Νοσηλευτική κατά το 19ο και 20ο αιώνα. Προσωπικότητες της Νοσηλευτικής
- Θεωρητικό υπόβαθρο της Νοσηλευτικής Επιστήμης
- Η Νοσηλευτική στον πόλεμο - Ερρίκος Ντυνάν - Διεθνές Ερυθρό Σταυρό
- Νεότερη Ελληνική Νοσηλευτική: Από την Άλωση μέχρι την Επανάσταση του 1821, επαναστατικοί χρόνοι
- Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Νοσηλευτική : από την απελευθέρωση της Ελλάδας μέχρι τις μέρες μας.
- Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Νοσηλευτική : Εθνικός Σύνδεσμος Νοσηλευτών Ελλάδας και προσωπικότητες της Σύγχρονης Ελληνικής Νοσηλευτικής και ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός

Παράσταση όπου η Εύα προσφέρει
το μήλο στον Αδάμ
Mattioli, J. Camerarius 1590

Εισαγωγή

Ιστορία = έρευνα, μελέτη, γνώση, αφήγηση γεγονότων μέσα από τις γραπτές πηγές

ίστωρ = γνωρίζω καλά

εξετάζει τη δράση και το έργο της θεραπείας και νοσηλείας

έρευνα και κριτική πληροφοριών

Εξετάζει δράση και έργο παρέχοντας:

- εικόνα, ατμόσφαιρα, συνθήκες, δυσκολίες, ερεθίσματα για ανακαλύψεις
- δόγματα, συστήματα, θεωρίες και αίτια των νόσων, των θεραπειών και την αιτιοπαθογένεια.

Για εμάς τους Έλληνες : διαφύλαξη, μετάδοση της παρακαταθήκης των επιτευγμάτων

Οι κατά το παρελθόν μέθοδοι και ανακαλύψεις έδωσαν έναυσμα για νέες ανακαλύψεις

Κάθε επιστήμονας σκέφτεται υποσυνείδητα ιστορικά

Οι γνώσεις των προγενέστερων δίνουν έναυσμα για νέες θεωρήσεις στη θεραπεία, τη φροντίδα και την αντιμετώπιση των ασθενειών

Πήλινη θεά της
γονιμότητας
3^η χιλιετία π.Χ.
Μουσείο Λούβρου, Γαλλία

Απεικόνιση μάγου γιατρού
ιερέα με μάσκα δορκάδος
(ζαρκάδι)
15. Χιλιετία π.Χ.
Σπήλαιο Trois Freres Γαλλία

Οι απαρχές της νοσηλευτικής

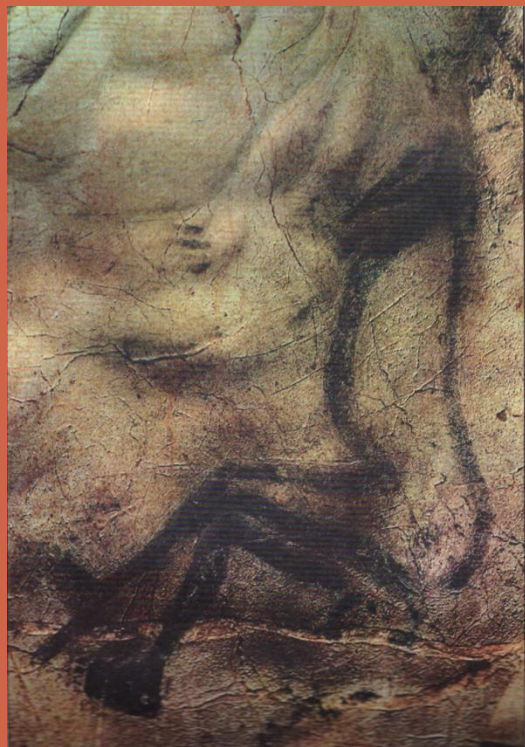
Αντιμετώπιση των νοσημάτων και της φροντίδας γινόταν
ενστικτωδώς

Ο άνθρωπος έμαθε από τα ζώα: φλεβοτομία – αμβλυωπία –
πυρετό = εναντιοθεραπεία

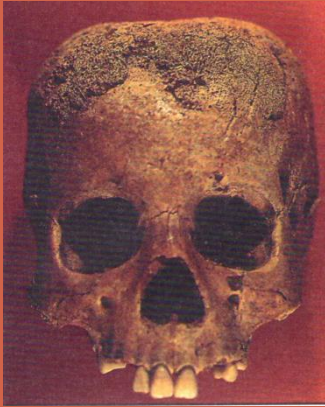
Επιστήμες-οδηγοί: αρχαιολογία – τέχνη – ανθρωπολογία

και οι πρωτόγονοι: Πολυνησία, Ν. Αμερική και Κ. Αφρική

Παλαιολιθικά ευρήματα δείχνουν τις παθήσεις, την φροντίδα
και τις θεραπευτικές μεθόδους που ακολουθούνταν

Πόρωση κρανίου παιδιού

Οστεοσάρκωμα κρανίου προϊστορικού ανθρώπου

Προϊστορία

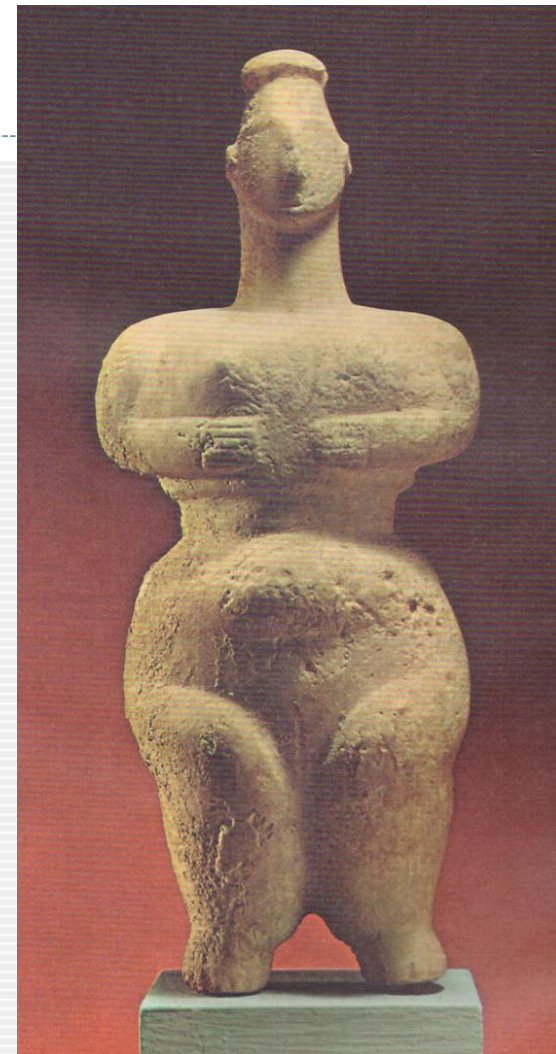
Αρχαιολογικά ευρήματα δείχνουν : αρθρίτιδα, πόρωση, οστεοσάρκωμα, μορφές αναιμίας, σκελετικές αλλοιώσεις λόγω σύφιλης αλλά και έμπαρση λίθινου βέλους, περιοστίτιδα κνημών και κατάγματα που παρέχουν ενδείξεις φροντίδας και θεραπείας τραυμάτων. Τα κατάγματα των άκρων θεραπεύθηκαν με ακινησία.

**Μαρμάρινο ειδώλιο της πρωτοκυκλαδικής
περιόδου**

Γυναίκα σε κατάσταση εγκυμοσύνης
3^η χιλιετία π.Χ.

Αφροδίτη του Willendorf
Παλαιολιθικό ειδώλιο,
σύμβολο της θηλυκής γονιμότητας
25^η χιλιετία π.Χ.
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, Αυστρία

**Μαρμάρινο ειδώλιο νεολιθικής εποχής
με **στεατοπυγία** και **ελεφαντίαση**
3^η χιλιετία π.Χ.
Εθνικό Αρχαιολογικό μουσείο**

Ανάτρηση κρανίου τον 16^ο αι.
Andrea della Croce „Chirurgia“ Beveria 1573

Ανάτρηση κρανίου:

- επί ζώντων για την ανακούφιση από οίδημα εγκεφάλου
- και
- επί νεκρών για περίαπτα (φυλαχτά)

Μάγος ιερέας γιατρός πρωτόγονης
φυλής της Αφρικής με περίαπτα

Πρωτόγονες φυλές

Θεραπευτές: οι μάγοι – ιερείς – γιατροί

Οι ασθένειες οφείλονται στην επίδραση των κακών πνευμάτων, δαιμόνων, θεών --- Γιατί;

Οι πράξεις ήταν αντίθετες με την ηθική της φυλής

Θεραπευτικά μέσα: επωδές, επικλήσεις, μεταβίβαση των κακών πνευμάτων σε ειδώλια, ζώα, κ.α.

Χρησιμοποιούνται: Χοροί, κορυβαντισμοί, αποτροπαϊκές κινήσεις, προσωπίδες, ύμνοι, ύπνωση εξομολόγηση

Προφυλακτικά: περίαπτα, χάντρες

Μέθοδοι: βεντούζες, αφαιμάξεις, μαλάξεις, υποκαπνισμοί, λουτρά = Απώτερος σκοπός: όχι για ν' αντιμετωπιστεί η ίδια η νόσος αλλά τα πνεύματα

Σκοπός ήταν η απόκρουση του πνεύματος

Απεικόνιση τελετουργικής χορήγησης
φαρμάκου από το μάγο μιας φυλής
ινδιάνων
Robert Thom

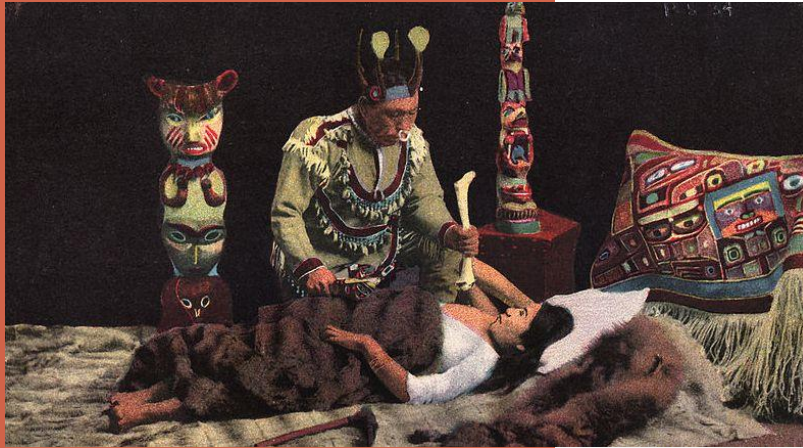

Εναντιοθεραπεία και ομοιοθεραπευτική

Στην πορεία απέκτησαν φαρμακολογική
διαμόρφωση: *Contraria contraris
curantur* (εναντιοθεραπεία) και *Similia
similibus curantur* (ομοιοθεραπεία)

Επεμβάσεις: χειρουργικές,
ακρωτηριασμούς, αφαιρέσεις βελών,
επίσχεση αιμορραγίας με πίεση,
πιεστικοί επίδεσμοι, καυτηρίαση με
πέτρες, περιτομή, νυμφοτομή,
ουρηθροτομή και με υπνωτικά ποτά ή
υποκαπνισμούς

Δερματοστιξία, διάτρηση μύτης, λοβών,
αφτιών, χειλέων ως μαγικοκοσμητικές
επεμβάσεις.

Φροντίδα ασθενούς

Παράγοντες που διαμόρφωσαν τη
θεραπευτική:

- κίνητρο για φροντίδα
- δεξιότητες και πείρα
- γνώση

Συμπεράσματα:

Η μελέτη των πρωτόγονων φυλών απέβη χρήσιμη για τις επιστήμες της υγείας μια και τα θεραπευτικά μέσα και οι ιδέες τους εξελίχτηκαν και μορφοποιήθηκαν (εξομολόγηση, βασκανία, νάρκωση, περίαπτα).

Ο χαρακτήρας των πρωτόγονων είναι μαγικός και ιερατικός με στοιχεία εμπειρικής φροντίδας και περίθαλψης της υγείας των ασθενών.

Αρχαίοι λαοί

Άγαλμα του Imhotep του
Ασκληπιού της αρχαίας Αιγύπτου

- Αρχαία Αίγυπτος
- Βαβυλωνία και Ασσυρία
- Περσία
- Ιουδαία
- Ινδία
- Κίνα
- Προκολομβιανοί

- Αρχαίοι λαοί

• Αρχαία Αίγυπτος

Ήταν χωρισμένη σε δύο βασίλεια.

Κάτω Αίγυπτος: εκβολές του Νείλου, Κάιρο και Μεσόγειο θάλασσα. Το Δέλτα του Νείλου, εύφορο λόγω του Μεσογειακού κλίματος Στην αρχαιότητα ήταν γνωστή ως Ta-Mehu δηλαδή *γη του πάπυρου*.

Λόγω της γειτνίασης με τη θάλασσα και του εμπορίου με άλλους λαούς η Κάτω Αίγυπτο επηρεάστηκε από άλλους πολιτισμούς.

Πρωτεύουσα της αρχαίας Κάτω Αιγύπτου ήταν η Μέμφιδα.

Άνω Αίγυπτος: από τον πρώτο καταρράκτη του Νείλου έως το Λούξορ. Στην αρχαιότητα ήταν γνωστή και ως Ta-Shemau που σημαίνει *γη των καλαμιών*, αλλά και *γη του κριθαριού*. Η εύφορη κοιλάδα δημιουργείται με τις πλημμύρες του Νείλου. Κύρια πόλη της η Ιερακόπολις **με** προστάτιδα τη θεά η Νεκχεμπέτ· σύμβολο της το γεράκι.

Ο Φαραώ Μήνης ένωσε τη χώρα σε ένα βασίλειο.

• Αρχαία Αίγυπτος

Μαγική, ιερατική αλλά με ορθολογική εμπειρική τέχνη

Θεότητες Υγείας: Ισις και Θωτ

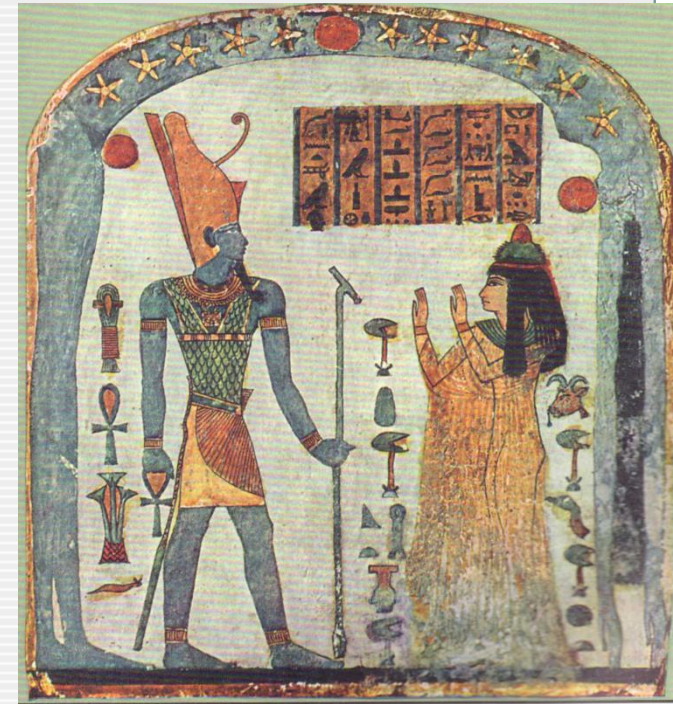
Αρχαιότερος θεός αλλά και υπαρκτό πρόσωπο ο Ιμχοτέπ 2686 – 2613 π.Χ.

Αντιστοιχεί στον Ασκληπιό

Πηγές :

- πάπυροι
- παραστάσεις
- ευρήματα
- πληροφορίες

Ελλήνων ιστορικών

Ο θεός **Θωτ** στη στήλη του Tapirit
Παράσταση της νύχτας με αστέρια
Μουσείο Λούβρου, Γαλλία

Αιγύπτια πριγκίπισσα κρατά
μανδραγόρα και λωτό
16^{ος} -14^{ος} αιώνας
Αρχαιολογικό μουσείο Καΐρου

Πάπυροι

Πάπυρος Ebers
Εθνική Ιατρική Βιβλιοθήκη, ΗΠΑ

- **Ebers:** Ο πλουσιότερος σε περιεχόμενο. Περιέχει 811 ιατροφαρμακευτικές συνταγές: φυτών, ζώων και ορυκτών· είναι συλλογή ιατρικών θεραπειών ~ 3400 π.Χ· αναφέρει στοιχεία όλης της παθολογίας του ανθρώπου.

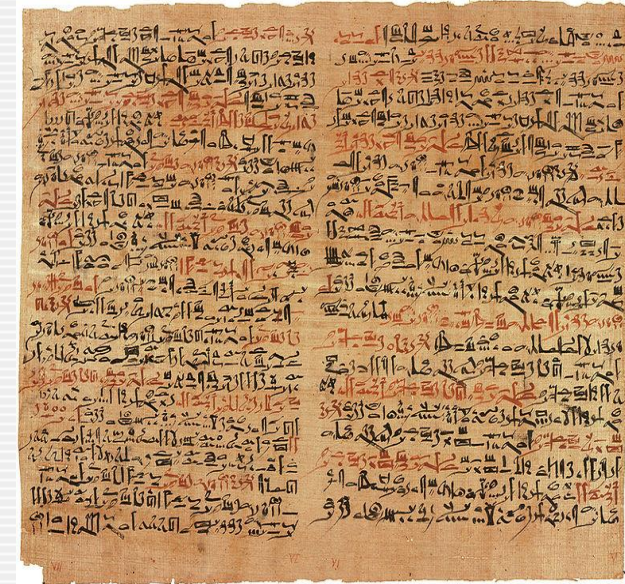
Χρησιμοποιήθηκε μεταγενέστερα και ως ιατρικό εγκόλλιο

- **Edwin Smith:** Επιστημονικός πάπυρος· αναλύει τις παθήσεις· περιγράφει 47 περιπτώσεις τραυμάτων και νοσημάτων ~ 1500 π.Χ.
- **Βερολίνου:** φαρμακολογικός
- **Kahun:** γυναικολογικός
- **Λονδίνου:** μαγικός,

φαρμακολογικός

- **Hearst:** χειρουργικός
- **Carlsberg:** οφθαλμικός
- **Brugsch:** ασθένειες των αγγείων

Πάπυρος του Λονδίνου

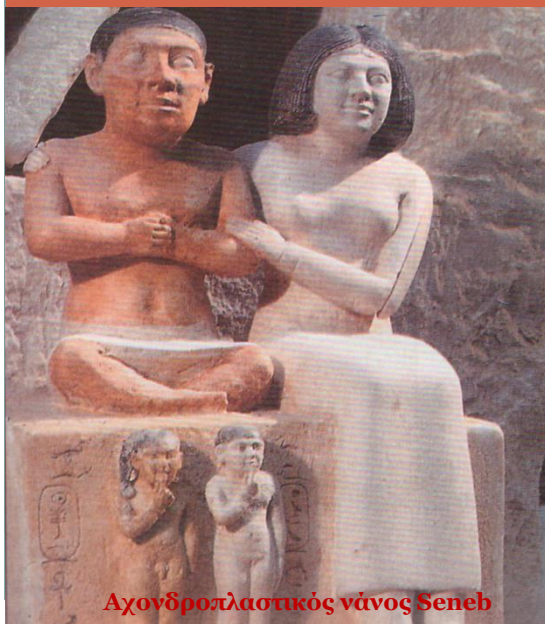
Πάπυρος Edwin Smith
Αρχαιότερη χειρουργική πραγματεία

**Βασίλισσα Runt με
λιποδυστροφία**

Μούμια στον Αξονικό τομογράφο

Αχονδροπλαστικός νάνος Seneb

Φαραώ Tuthmosis

Παραστάσεις - Ευρήματα

- **Ανασκαφικά:**
Ιστολογικές και ακτινολογικές εξετάσεις
Εξετάσεις DNA.
Διαπιστώσεις:

κατάγματα, όγκοι, οστεΐτιδα, αθηρωσκλήρυνση, κλπ.

- **Εικαστικά:**
Αχονδροπλαστικός νάνος Seneb
Γυναικομαστία
Ευνουχοειδή χαρακτηριστικά
Σκελετικές ανωμαλίες
Λιποδυστροφία

**Αρπίστης Neferhotep
με παχυσαρκία**

Φαραώ Akhenaton

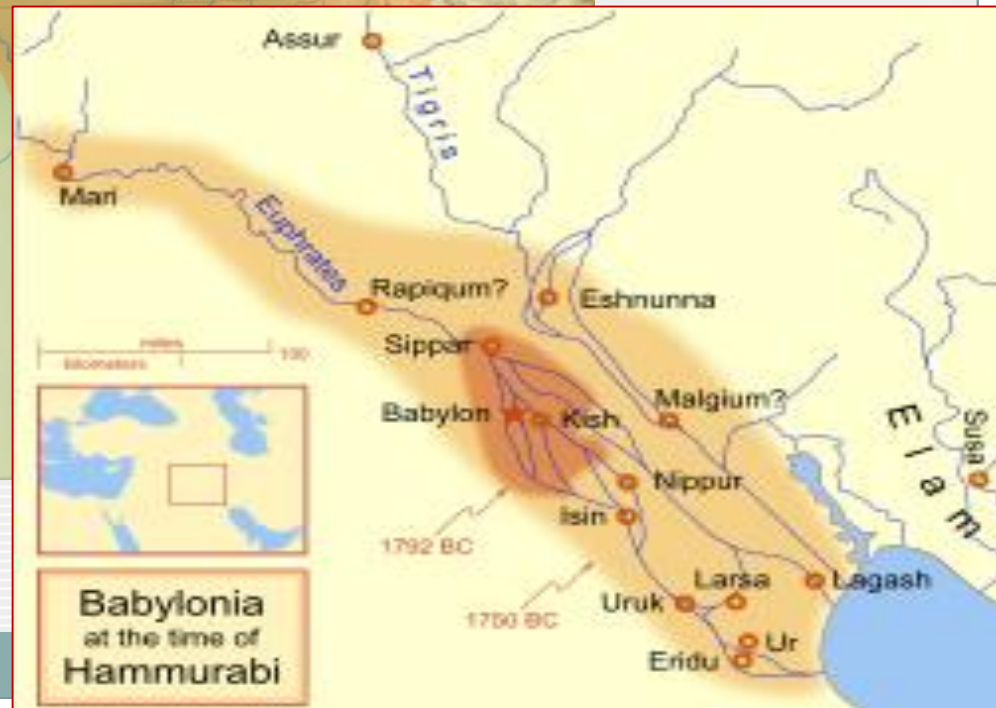
- Η θεραπευτική ήταν: προοδευτική· στα χέρια ιερέων· πολλοί εξειδικευμένοι ιατροί για: ... οφθαλμούς, κεφαλή, όδοντες, κοιλία, νοσήματα
- αρχαιότερος ιατρός ο Sekhet Enanach, αρχίατρος του φαραώ Sahure
- Αιτίες των νόσων: οι θεϊκές και δαιμονικές επιδράσεις αλλά και η τροφή, οι σκώληκες
- Νοσολογική ιδέα: οι βλάβες των αγγείων
- Διαγνωστική: επισκόπηση, ψηλάφηση, ακρόαση, εξέταση= πρόγνωση + θεραπεία
- Φάρμακα : δισκία–υπόθετα–κολπικοί πεσσοί χορηγούνται με επωδούς και επικλήσεις θεών
- Χειρουργική: ανεπτυγμένη· ακινητοποίηση καταγμάτων, τραύματα επιδέον· αποστήματα διανοίγονται· νυμφοτομία· χρήση μαχαιριού ή πυρακτωμένου σιδήρου
- Εργαλεία ιατρικά: λαβίδες, βελόνες, καθετήρες, σιδήρια κ.α.

Ni-Ankh-Re, ο
επιθεωρητής των
γιατρών του
ανακτόρου

• Βαβυλωνία – Ασσυρία

• Βαβυλωνία - Ασσυρία

Ανέπτυξαν **αρδευτικό σύστημα**· **εικονιστική γραφή** => σφηνοειδή γραφή· **διαίρεση του κύκλου σε μοίρες**· **μέτρα και σταθμά**· **κλεψύδρα**· ονόματα ζωδιακού κύκλου · διαίρεση έτους σε 12 μήνες, της εβδομάδας σε 7 μέρες κ.α.

Μαθηματικά· αρχιτεκτονική· γλυπτική· αστρονομία· αστρολογία·
Η ιατρική μαγική και ιερατική με στοιχεία εμπειρικά

Πηγές

Πήλινες επιγραφές (~ 1000 ιατρικές)

Ιστορικά έργα (Ηρόδοτος)

Άσκηση θεραπευτικής

- Ζωή, ασθένειες και υγεία εξαρτώνται από θεούς και δαίμονες
- Τα άστρα ορίζουν τους χυμούς του ανθρώπου

- Υπάρχει σχέση ανάμεσα στο αίμα και τα νοσήματα:

ΤΟ ΑΙΜΑ Η ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

όργανο του αίματος το ήπαρ και έδρα του η καρδιά

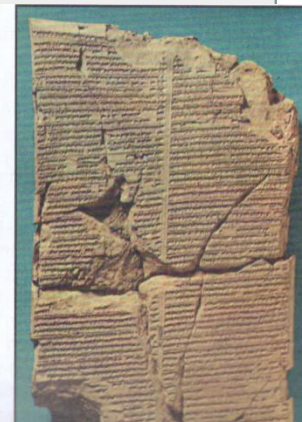
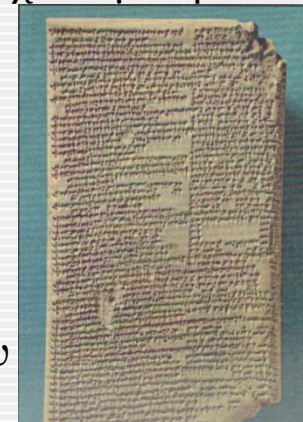
- Πρόγνωση: βασίζεται στη μελέτη των άστρων και στα όνειρα
- Διάγνωση: στην οιωνοσκοπία και στην εγκοίμηση στα ιερά
- Χορήγηση κάνναβης
- Εκτελούσαν χειρουργικές επεμβάσεις οφθαλμών, όγκων, καταγμάτων, ευνουχισμού.

Ανάγλυφο παρουσιάζει δυο ιερείς: με μανδραγόρα και κωδίες μήκωνος

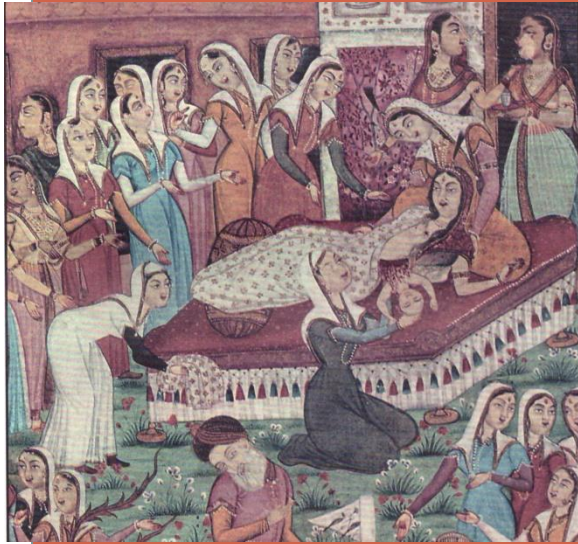
Πήλινο ήπαρ για οιωνοσκοπία

- Περσία

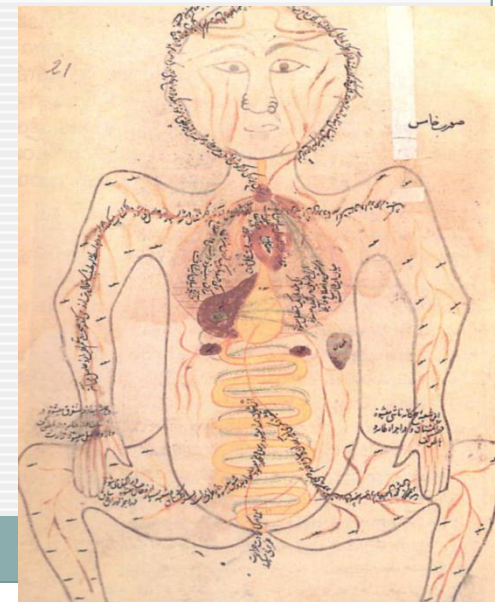

• Περσία

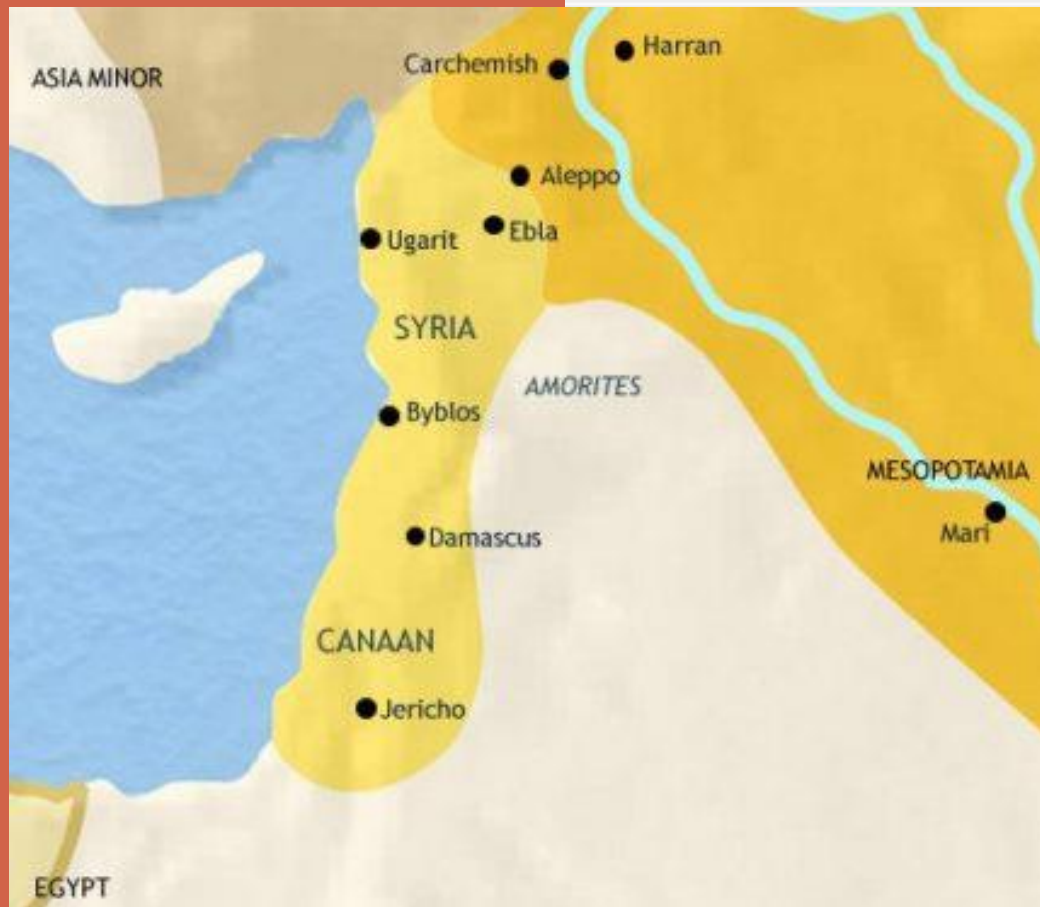

Η γέννηση του ήρωα Rustan

- Οι αντιλήψεις περιλαμβάνονται στην Zend-Avesda
- Τις ασθένειες τις στέλνουν τα κακά πνεύματα
- Θεραπευτής ο Ahura Mazda
- Θεραπευτικά μέσα: προσευχές ιεροτελεστίες, επίκληση θεών
- Η κάθαρση με υγιεινή και χορήγηση φαρμάκων
- Χορήγηση άδειας επαγγέλματος
- Απομόνωση αρρώστων

• Ιουδαία

• Ιουδαία

Εντολή καθάρσεων των ενδυμάτων από τον Μωϋσή

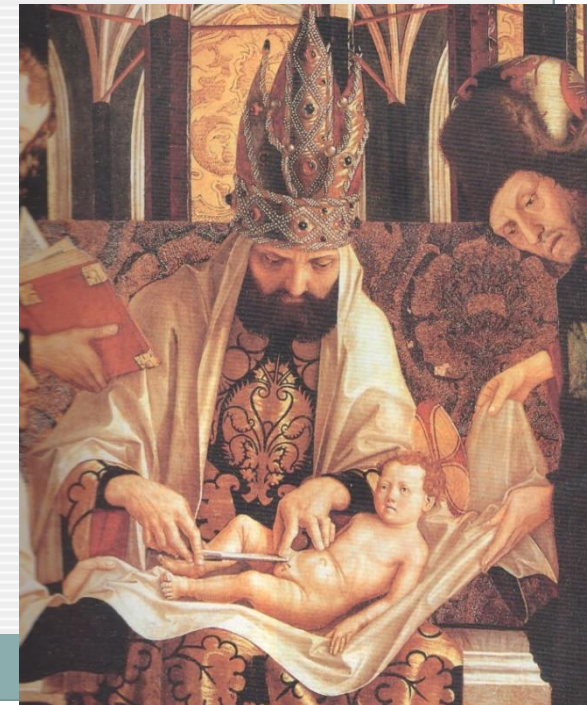
(Μικρογραφία από τον κώδικα 602 Μ. βατοπεδίου)

Εβραϊκά εργαλεία για περιτομή (Wellcome Institute)

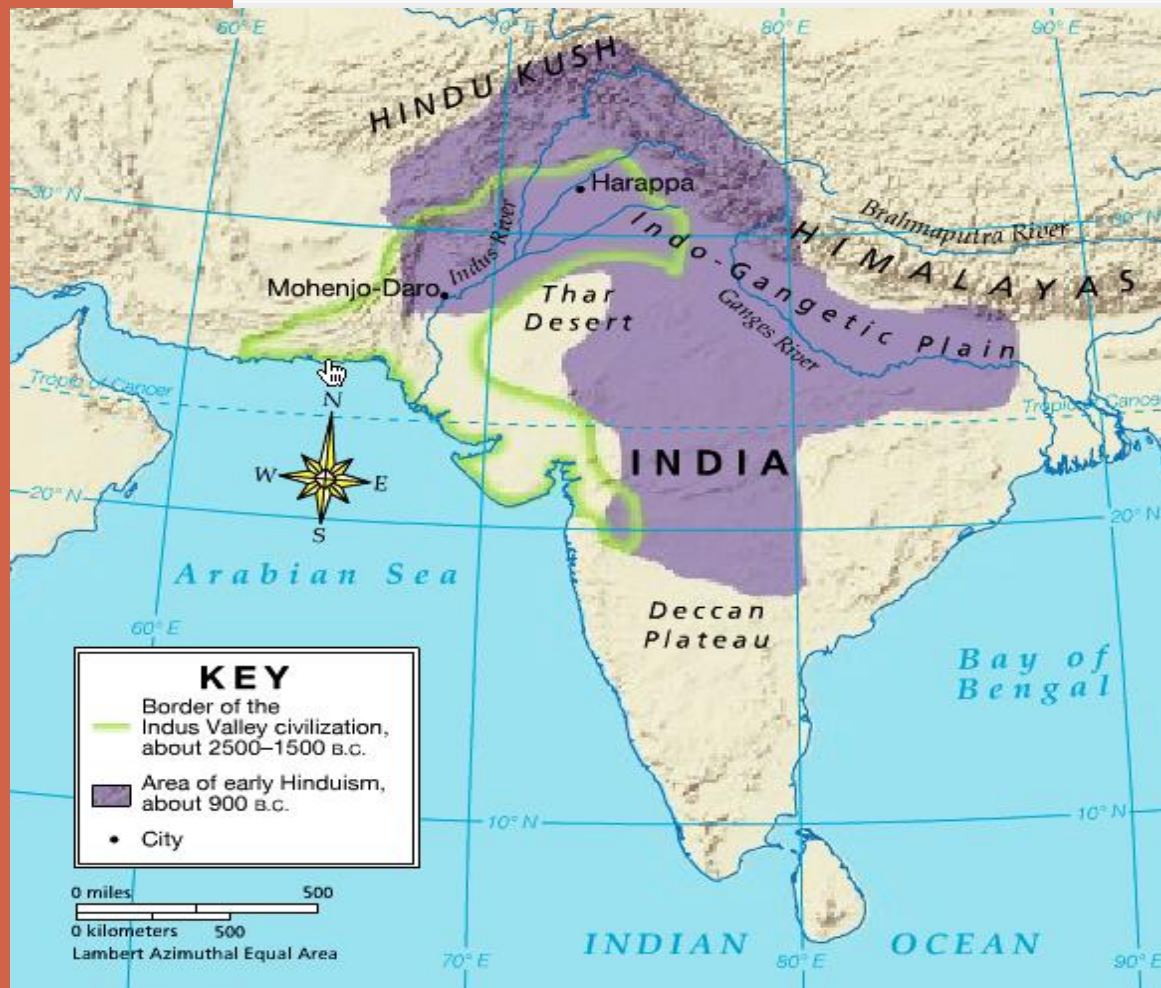

Περιτομή του Χριστού
(Εκκλησία St. Wolfgang Αυστρία)

- Θεουργική με τήρηση της υγιεινής που τελειοποιείται
- Ένας και μοναδικός Θεός η πηγή της υγείας
- Οι ιερείς αναλαμβάνουν την τήρηση της υγιεινής: η ψυχική αγνότητα και σωματική καθαρότητα είναι αλληλένδετα: οι ακάθαρτοι υποπίπτουν σε ηθικά παραπτώματα
- Οι αντιλήψεις τους οφείλονται σε επιρροές άλλων λαών
- Επεμβάσεις: περιτομή, εδρικό συρίγγιο, ανάταξη καταγμάτων, καισαρική
- Η ιατρική και η περίθαλψη ασκούνταν εμπειρικά

• Ινδία

• Ινδία

Είναι θεουργική

Αλληλεπίδραση ελληνικής και ινδικής υγιεινής

Τα θεραπευτικά μέσα αναφέρονται και από τους Ασκληπιάδες της ελληνορωμαϊκής και Βυζαντινής περιόδου

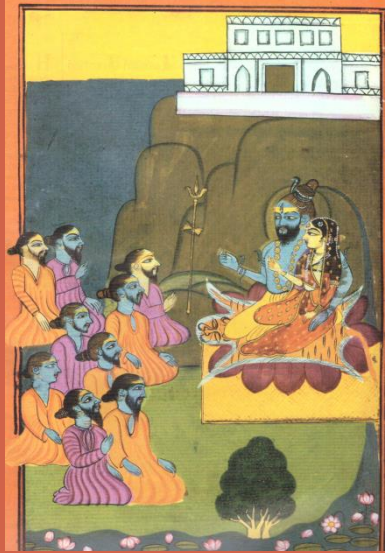
Η Ινδική διακρίνεται σε εποχές:

- Βεδική: (=Vedes, ιερά κείμενα Ινδών ~ 1500 π.Χ.) η νόσος αποτέλεσμα της τιμωρίας των Θεών – Γνώσεις ανατομίας και περιγραφής συμπτωμάτων – Ιδιότητες φυτών
- Βραχμανιστική: διαμορφώνεται μια κάστα γιατρών με εκπαίδευση και ιδεολογία – Εκπρόσωποι: Charaka (θεωρητικός), Susruta (πρακτικός) και Vagbhata – Σύστημα υγιεινής η Ayurveda= γνώση για μακροζωία
- Αραβική μετά το 1000

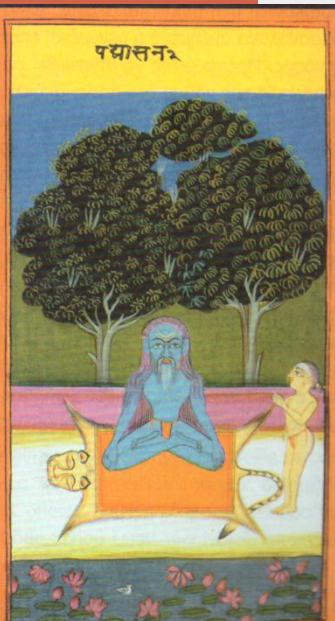
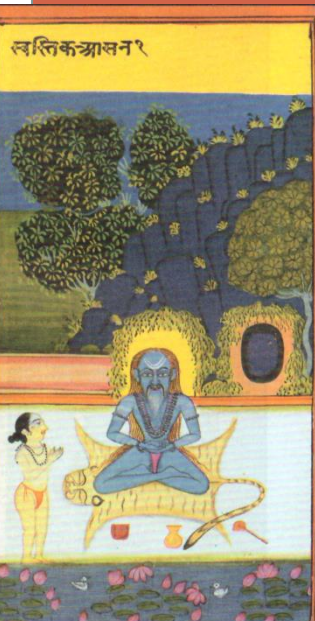
ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ: Στο σώμα βρίσκονται τρία στοιχεία: **1. αέρας, 2. φλέγμα και 3. χολή.** Αυτά δημιουργούν επτά συστατικά: χυλό, αίμα, σάρκα, λίπος, οστά, μυελός, σπέρμα. Από τη δυσαναλογία τους επέρχεται η νόσος.

ΕΞΕΤΑΣΗ: Ο γιατρός χρησιμοποιεί παρατήρηση – ψηλάφηση – αισθήσεις. Η πρόγνωση = μίγμα παρατήρησης – συμπτωμάτων – ερμηνειών των ονείρων.

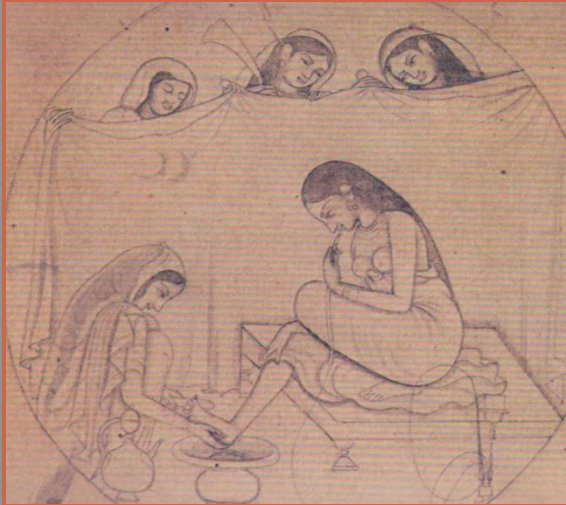
Περαιτέρω σε στάση yoga
(Μικρογραφία Βρετανική βιβλιοθήκη)

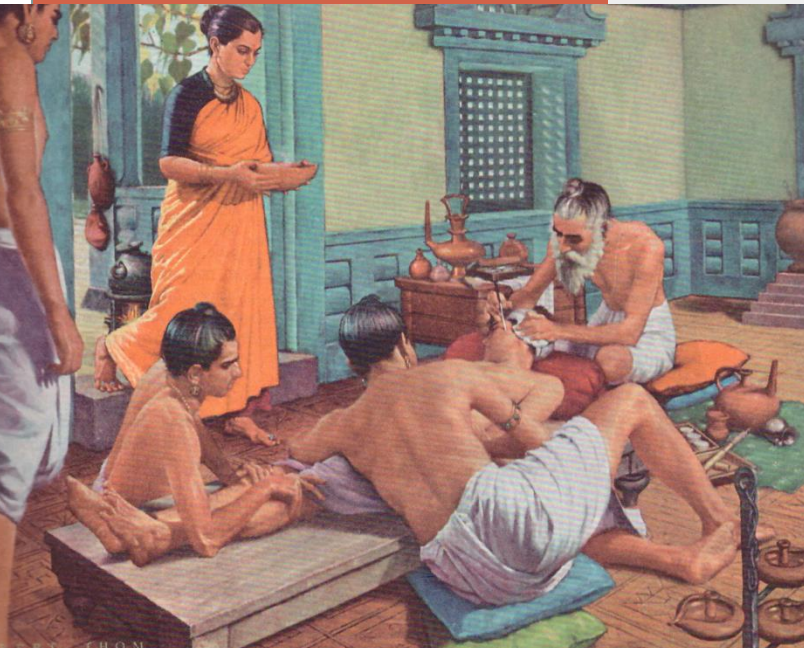
Ο θεός Shiva με τη συντροφο του θεά Parvati
(Μικρογραφία της Βρετανικής βιβλιοθήκης)

• Ινδία

Λουτρά ως μέρος της υγιεινής
(Μικρογραφία Βρετανικό Μουσείο)

ΘΕΡΑΠΕΙΑ: Τήρηση κανόνων υγιεινής, ανάπαυσης, ασκήσης, μαλάξεων, ύπνου, ενδυμασίας, σεξ. Εφαρμόζονται εμετικά, καθαρτικά, πταρνιστικά, υποκλυσμοί, πλύσεις, εισπνοή ουσιών.

ΦΥΤΑ: κιννάμωμο, πιπέρι, σουσάμι, καρδάμωμο

ΖΩΙΚΑ: κόπρος και ούρα

ΜΕΤΑΛΛΑ: χρυσός, θεικός σίδηρος, χαλκός, θείο, αρσενικό και υδράργυρος

Επεμβάσεις και εργαλεία για: όγκους, κήλες, ακρωτηριασμούς, εξάρθρωσεις, αιμόσταση, αμυγδαλοεκτομή, καυτηρίαση, παρακέντηση,

διάνοιξη αποστημάτων,

καταβύθιση καταρρακτικού φακού,

λιθοτριψία και ρινοπλαστική.

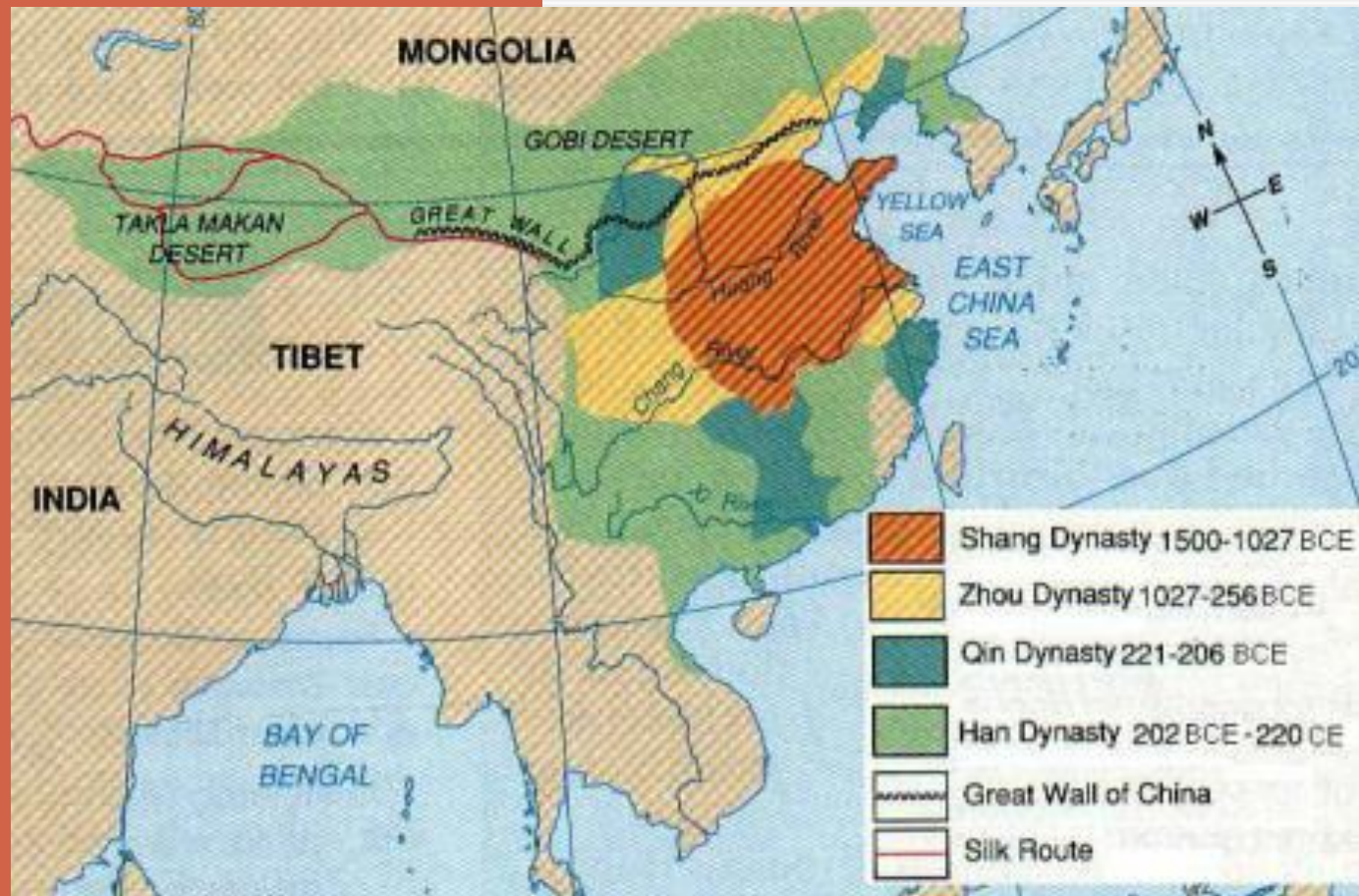
Η αναισθησία με χορήγηση οίνου
και εισπνοής κάνναβης

Αυστηρή υγιεινή και πλύσεις για καθαρισμό σώματος,
δοντιών, οφθαλμών

Αναφέρεται ο όρκος του γιατρού
που υπολείπεται του ύφους της ιδέας και θεώρησης.

Ο Susruta εκτελεί πλαστική επέμβαση
(Σχέδιο R. Thom)

• Kiva

• Κίνα

Υδατογραφία:
Γιατρός την εποχή του Κομφούκιου

Η κινεζική ιατρική είναι απολιθωμένη

Αρχαιότερος Θεός ο Pan Ku= καθόρισε το Yang και Yin

Shen Nung δίδαξε την καλλιέργεια των φυτών και επινόησε τον βελονισμό

Nei Ching το σημαντικότερο ιατρικό βιβλίο

Η αρμονική δράση του Yang και Yin δίνει την ισορροπία για θετική ενέργεια και σωματική υγεία.

Η ύλη αποτελείται από 5 στοιχεία:

Νερό, ξύλο, φωτιά, γη και μέταλλο – το καθένα αντιστοιχεί σε πλανήτη: Δίας, Άρης, Κρόνος, Αφροδίτη και Ερμής

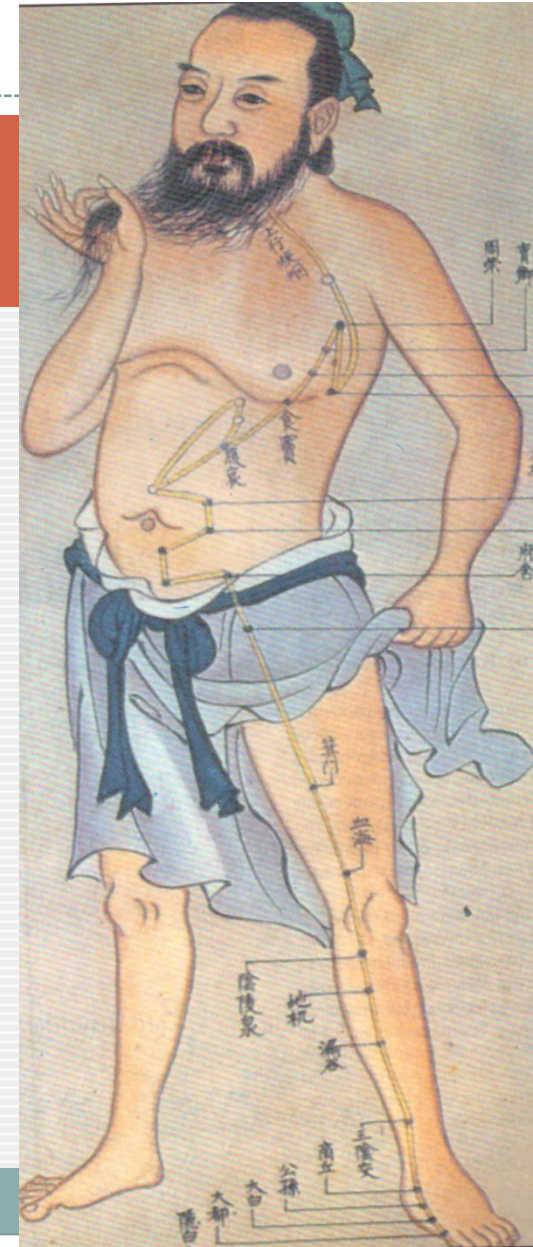
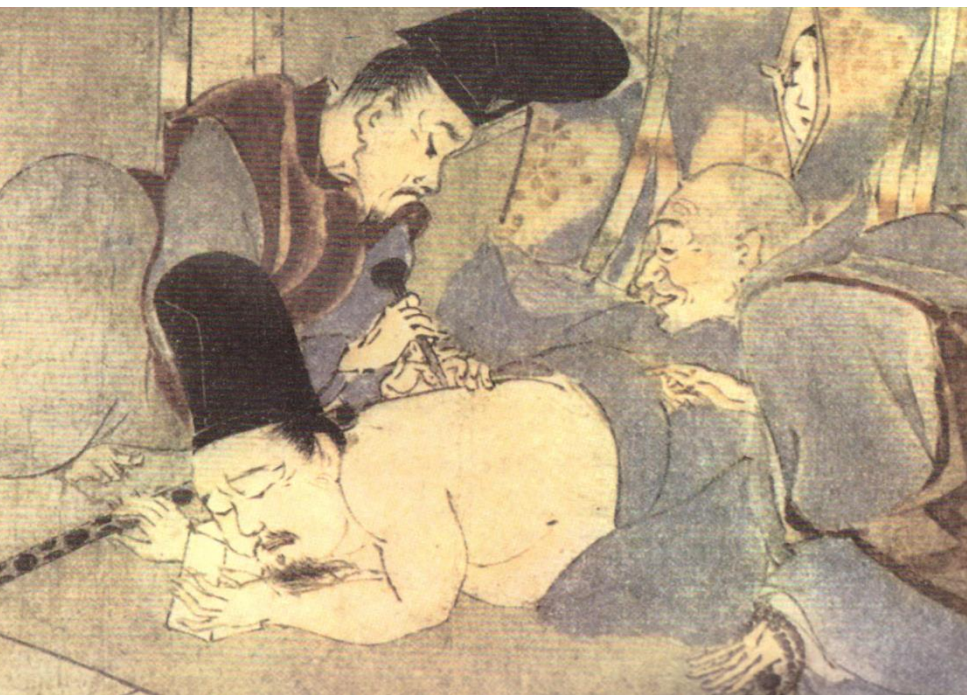
Η διάγνωση και η πρόγνωση εξαρτώνται από την παρατήρηση του σώματος του ασθενούς: εμφάνιση, αισθήσεις, όρεξη, αναπνοή, φωνή, κλπ. Και η εξέταση του σφυγμού.

Η θεραπευτική = βοτανοθεραπεία και βελονισμός (=εμφύτευση στο δέρμα από 5-22 cm)

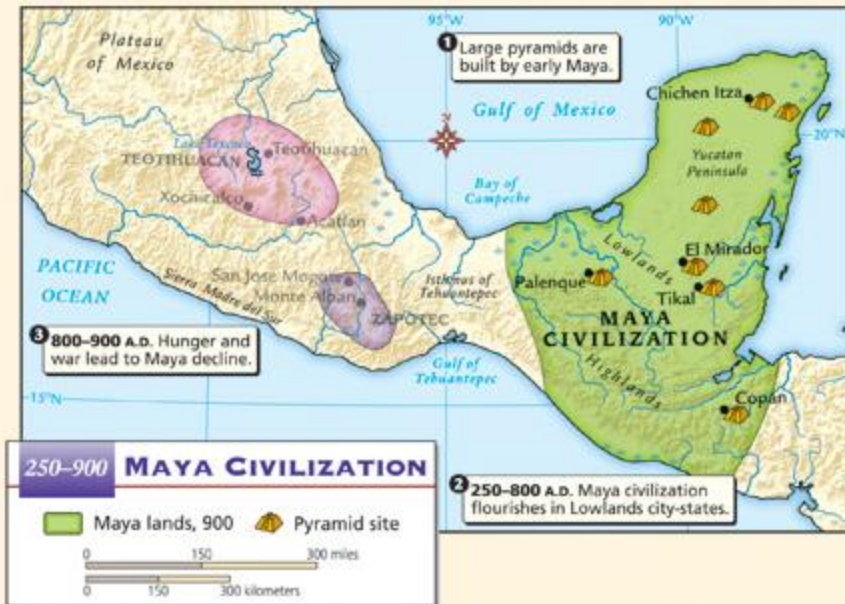
Φάρμακα: τα βότανα, ζωικά σκευάσματα και τα μέταλλα

Διαδόθηκε στους γειτονικούς λαούς. Ήταν πηγή έμπνευσης

• Kiva

• Προκολομβιανοί λαοί της Αμερικής

AZTEKOI

Αναπαραστάσεις ανθρωποθυσιών
των Αζτέκων

- **Αζτέκοι:** Μυστικισμός και δεισιδαιμονίες = τελετές με ανθρωποθυσίες.
 - Άμεση σύνδεση ιατρικής - θρησκείας
 - Οι νόσοι είναι απόρροια της αμαρτίας.
 - Αστρολογία = διαγνωστικό μέσο της νόσου
 - Φυλαχτά, ξόρκια, εξομολόγηση
 - Καλλιέργεια φυτών και βοτάνων

- Ο βασιλιάς ήταν θρησκευτικός αρχηγός
- Η χειρουργική ανεπτυγμένη: διέθεταν λίθινα εργαλεία, νάρθηκες, λουτρά

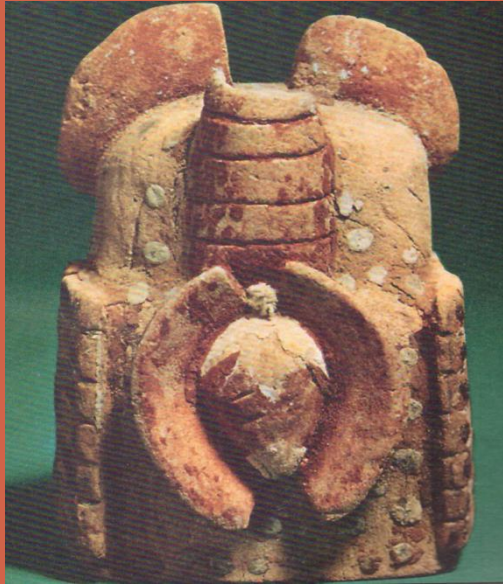
INKAS

• Προκολομβιανοί λαοί της Αμερικής

• **Ινκας**: Μαγεία και εμπειρισμός

- Οι αρρώστιες αποδίδονται στους Θεούς.
- Θεραπείες με: εξομολόγηση και εξορκισμό
- Συνεισφορά στη φαρμακολογία: φυτείες κόκας = γνώριζαν τη δράση των φύλλων ΚΑΙ κινίνη (ελονοσία) και άλλων τοπικών βοτάνων (πιπέρι, γορά, guarana, κ.α)
- Αξιοσημείωτη χειρουργική: τρυπανισμός, ακρωτηριασμό, αφαίρεση όγκων, δερματικές-πλαστικές επεμβάσεις
- Δημόσια υγιεινή
- Μετακινήσεις πληθυσμών

Η γέννηση του ήρωα Rustan

IPECACUANHA

*Cette plante naît dans le Brésil sur les bords d'un
l'in pampas à l'écoulement des larmes condamnées aux mines.*

Μικρογραφία του φυτού
Ipecacuanna

INDIANOI

• Προκολομβιανοί λαοί της Αμερικής

Γενεά Ινδιάνων

- **Ινδιάνοι:** Μαγεία και εμπειρισμός
 - Δαιμονική προέλευση των νόσων
 - Θεραπεία πυρετού με: δίαιτα, κάθαρση, διούρηση, εφίδρωση
 - Χρήση εμετικών, υπακτικών, αντισπασμωδικών
 - Δεξιοτέχνες στη χειρουργική

Χορός της βροχής στην φυλή των Ινδιάνων Απάτσι

Στο επόμενο μάθημα:

Η ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ